

Regelrådets uppgift är att granska och yttra sig över kvaliteten på konsekvensutredningar till författningsförslag som kan få effekter av betydelse för företag.

Justitiedepartementet

Yttrande över En effektivare tvistemåls-handläggning

Regelrådets ställningstagande

Regelrådet bedömer att konsekvensutredningen uppfyller kraven enligt förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar.

Bakgrund och innehållet i förslaget

Remissen innehåller Domstolsverkets promemoria En effektivare tvistemålshandläggning. Promemorian innehåller förslag till ändring i rättegångsbalken (1942:740). De föreslagna ändringarna innebär vissa ändringar i reglerna kring dispositiva tvistemål.

- En part ansvarar för att det vittne som ska höras på partens begäran inställer sig till ett förhörstillfälle. Parten ansvarar även för att till vittnet lämna behövliga uppgifter om parterna och målet, i korthet ange vad förhöret gäller samt påminna vittnet om rätten till ersättning och förskott. Vidare får rätten på en parts begäran kalla ett vittne som ska höras till ett förhörstillfälle, om det finns särskilda skäl för det.
- I samband med målets förberedelse ska en tidsplan upprättas skyndsamt efter att rätten har tagit emot svaromålet.
- En part får föreläggas att svara på ett föreläggande vid påföljd att tredsdom annars kan komma att meddelas mot parten, om det finns särskilda skäl för det. I föreläggandet ska rätten tydligt ange vad parten ska uppfylla för att tredsdom inte ska kunna meddelas mot honom eller henne. Om en part inte följer ett sådant föreläggande får tredsdom meddelas mot parten. Parten ska anses ha följt ett sådant föreläggande om han eller hon har svarat på föreläggandet.
- Om ett vittne som ska höras i ett mål där förlikning om saken är tillåten, inte har inställt sig, ska huvudförhandlingen ställas in endast om den part som har åberopat förhör med vittnet gör sannolikt att vittnet har laga förfall för sin underlåtenhet. Detsamma gäller en sakkunnig som part åberopat. Det gäller inte om rätten har kallat förhörspersonen.
- När det gäller återvinning av tredsdom som har meddelats bör ansökan även innehålla allt som krävs enligt föreläggandet.
- En tingsrätts beslut får överklagas särskilt, om tingsrätten avslagit en begäran om att rätten ska kalla ett vittne eller en sakkunnig.

Enligt promemorian, som är daterad den 28 februari 2023, föreslås författningsändringarna träda i kraft den 1 januari 2024.

I promemorian framgår att Domstolsverket har inrättat två arbetsgrupper inom Sveriges Domstolar med uppgift att arbeta med processrättsliga frågor.¹ Ett arbete har bestått av att reformera tvistemålsprocessen. I promemorian beskrivs reformbehovet² och att handläggningen av tvistemål vid allmänna domstolar inte sällan går långsammare än vad parter rimligen bör kunna förvänta sig. Sådant kan ha skäl såsom att vissa ärenden har förtur, vilket medför att handläggningen av andra ärenden fördröjs.

I promemorian anges att när det gäller större kommersiella tvister löses dessa många gånger genom skiljeförfarande i stället för i allmän domstol. Förfarandet regleras genom lagen (1999:116) om skiljeförfarande och syftar till att snabbt och slutligt avgöra tvister utan insyn utifrån. Lagen moderniserades år 2018 i syfte att skiljeförfarande skulle fortsätta vara en effektiv och attraktiv form av tvistlösning. Av förarbetena framgår att skiljeförfarande som tvistlösning inom näringslivet blivit fortloppande alltmer utbrett och betydelsefullt samt att, särskilt när det gäller större kommersiella tvister, skiljeförfarandet har kommit att dominera som tvistlösningsform. (Se prop. 2017/18:257 s 21).

Vidare anges att det är av stor vikt att kommersiella tvister prövas i allmän domstol. Skiljedomar blir bara offentliga om de klandras och då blir föremål för prövning i allmän domstol. De allra flesta skiljedomar ser således inte offentlighetens ljus. Om alltför många kommersiella tvister avgörs genom skiljeförfarande hämmas rättsutvecklingen. Näringslivet utvecklas ständigt och snabbt, vilket innebär att nya juridiska frågeställningar uppkommer. Om inte rättsutvecklingen drivs framåt genom att ny praxis bildas, får frågeställningarna prövas mot lagar och rättspraxis som inte finns eller släpar. Det leder till att juridiska frågeställningar inom näringslivet blir mindre förutsebara.

Det anges att för att rättsutvecklingen inte ska hämmas behöver domstolar kunna erbjuda ett snabbt, effektivt och rättssäkert tvistlösningsförfarande som är konkurrenskraftigt i förhållande till skiljeförfarande. Det behövs också av det skälet att skiljeförfarande har vissa brister, exempelvis att möjligheten till överklagande av en skiljedom är mycket begränsad och att de är så kostsamma att framför allt mindre och medelstora näringsidkare inte alltid har råd att driva en tvist.³

Sammantaget anges att det finns en utbredd uppfattning bland domare och ombud att handläggningen av dispositiva tvistemål tar alldeles för lång tid, vilket stöds av statistiska uppgifter om handläggningstider. Långsam handläggning utgör ett allvarligt problem eftersom parter i allmän domstol har rätt till ett avgörande inom skälig tid. Det leder också till att kommersiella tvister sällan prövas i allmän domstol, vilket hämmar rättsutvecklingen. Arbetsgruppen anser därför att det finns behov av att reformera tvistemålsprocessen för att göra den snabbare och effektivare, utan att göra avkall på rättssäkerheten.

Konsekvenser för företag

I konsekvensutredningen anges att förslaget om att domare ska vara aktivare under förberedelsens tidiga skede och kravet på att upprätta en tidsplan efter att svaromål har kommit in, förväntas leda till en något ökad arbetsbörda för de flesta tingsrätter. Domstolarna kan behöva tillföras extra resurser för att fortsatt kunna hantera tvistemålen, särskilt om den

¹ Promemorian s. 12.

² Promemorian s. 18.

³ Promemorian s. 19.

pågående utvecklingen på brottmålssidan med ett ökat antal mål med skyndsamhetskrav eller legala frister fortsätter. Det finns också behov av ökade resurser för att domstolarna ska få ersättning för den kostnad som det innebär att domare deltar i nätverk, seminarier och andra utbildningsinsatser.

I konsekvensutredningen anges att förslagen inte genast bedöms få förväntade effekter. Det kommer att ta tid för domstolarna att tillgodogöra sig kunskap för att öka tillämpningen av rättegångsbalkens förberedelseregler överlag. Minskade omloppstider kommer därför sannolikt att kunna noteras först några år efter att förslagen har trätt i kraft.

Gällande företag anges att en effektivare tvistemålsprocess kommer att vara mer konkurrenskraftig och leda till att fler kommersiella tvister prövas i allmän domstol, i stället för i ett skiljeförfarande. Det kommer att gynna rättsutvecklingen på det kommersiella området.

Sammantaget anges att förslagen på ett övergripande plan kommer att effektivisera tvistemålshandläggningen vid tingsrätt och hovrätt. Effektiviseringen kommer att leda till att processen blir stramare, att de flesta tvistemålen avgörs snabbare och att enskildas berättigade krav att få sin sak prövad inom rimlig tid tillgodoses bättre. Även förtroendet för rättsväsendet kommer att stärkas.

Motivering till Regelrådets ställningstagande

Regelrådets uppdrag är att granska konsekvensutredningar till förslag som kan få effekter av betydelse för företag. I den remitterade promemorian föreslås processrättsliga regler som syftar till att effektivisera tvistemålsförfarandet. Beskrivningarna av förslagets effekter för företag är relativt allmänt hållna, vilket vanligen medför att en beskrivning inte anses fullständig. Enligt Regelrådet är det dock, för ett förslag som det nu remitterade, svårt att beskriva effekter för företag mer detaljerat än vad förslagsställaren har gjort. För detta specifika ärende kan därför de beskrivningar som finns godtas.

Regelrådet behandlade ärendet vid sammanträde den 7 maj 2025.

I beslutet deltog Anna-Lena Bohm, ordförande, Helena Fond, Hans Peter Larsson, Roland Sigbladh och Lars Silver.

Ärendet föredrogs av Katarina Garinder Eklöv.

Anna-Lena Bohm
Ordförande

Katarina Garinder Eklöv
Föredragande